Зуб І. М., здобувачка вищої освіти
ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.,** к. філос. наук, доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПАРАДИГМА СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Здоров'я – комплексний феномен, що інтегрує біологічні, демографічні та соціальні процеси. Поняття «здоров'я» охоплює такі складові, як стан розвиненості медичної системи, рівень економічного і культурного розвитку та їх взаємодію під впливом розмаїтих умов існування людини в конкретному суспільстві, в тому числі природно-кліматичних, етнографічних, історичних, традиційно-звичаєвих, політико-правових та інших суттєвих складових людської екзистенції [1].

У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) зазначено, що здоров'я – це не лише відсутність хвороб або фізичних дефектів, а стан повного фізичного (соматичного), психічного та соціального (морального) благополуччя [2]. Саме в тісному взаємозв'язку між фізичними, психологічними та соціальними елементами формується холістична модель соціального здоров'я, в якій стан здоров'я визначається як прогнозований результат взаємодії особистості й оточення. Деякі представники валеологічного напряму в людинознавстві (П. А. Віноградов, В.А. Пономарчук) розглядають здоровий спосіб життя як основну складову щасливого життя [3]. Адже здоров'я є предмет дослідження не тільки медицини, а й філософсько-соціологічної, психолого-педагогічної та інших гуманітарних наук, які опікуються проблемами свідомості, духовності, моральності і таке інше.

Тож, проблеми, які стосуються соціального (морального) здоров'я виникли разом із людською цивілізацією багато тисяч років тому і наразі ми можемо, спираючись на попередні напрацювання антропології, соціальної філософії, психології, етики, естетики, когнітології, онтології тощо, тлумачити соціальне здоров'я як стан організму, що визначає здатність людини контактувати з соціумом. Зокрема, красномовним свідченням такого багатовікового інтересу до поєднання фізичного та духовного здоров'я людини є твердження римського поета Децима Юнія Ювенала: «Слід молитися, щоб розум був здоровим у тілі здоровому», російського радянського культуролога XX ст. Дмітрія Ліхачова: «Ми не виживемо фізично, якщо загинемо духовно» та інших знаних мислителів різних епох [3].

В умовах сучасних викликів, з якими доводиться стикатися в постіндустріальному суспільстві, спостерігається зниження природно-органічної стійкості людини або тенденція до різкого послаблення соціального здоров'я населення. Спостерігається занепад у ціннісній орієнтації, де здоровий спосіб життя не є серед пріоритетів, зменшується почуття особистої відповідальності за стан власного здоров'я, знижуються адаптивні здатності організму та стресостійкість і, як наслідок, відсутнє прагнення до самореалізації.

Одним із найсерйозніших (прогресуючих) демотиваторів соціального здоров'я у глобальному світі стає інформаційно-комунікативний простір, який тисне на світосприйняття людини постійним і не завжди доречним висвітленням гіпердевіації (агресії, цинізму тощо). Широкий доступ багатомільйонної аудиторії споживачів до розмаїтих інформаційних ресурсів сприяє трансформації (часто нездоровій) ціннісних орієнтирів людства. Це обумовлює зростання недовіри, підозрілості, нігілізму, соціальної

напруги, тим самим формуються підстави для розповсюдження руйнівних для здоров'я людини наслідків, зокрема нерозумних стереотипів як фізичної, так і соціальної поведінки.

Результатом такого впливу – цілком деструктивного – є штучно сформоване невдоволення своїм матеріальним станом, соціальним статусом і життям загалом. Це відбувається за рахунок зовнішнього нав'язування світоглядно-ідеологічних алгоритмів, які найчастіше здійснюються шляхом наклепу, викривлення інформації, підміни понять, навіювання відповідних ментальних настанов, котрі руйнують звичне сприйняття історичних подій.

У цьому контексті доречно долучитись до праксеологічно обґрунтованої сентенції, в якій поєднується оздоровча методологія філософської та медичної антропології: «Необхідно навчитись визначати корисні і шкідливі звички та їх вплив на довкілля. Позитивні емоції добре впливають на здоров'я людини. Здоровий оптимізм і гарний настрій сприяють одужанню при деяких хворобах. Емпатія у здорових межах, почуття гідності, моральні обов'язки і доброта автоматично відчиняють двері щирості, яка є передумовою щастя. Перебуваючи у скрутних чи дискомфортних умовах, людині важко не втратити людяність, зберегти позитивні емоції та тримати спокій. В таких ситуаціях корисним буде розумний егоїзм, природній оптимізм та почуття гумору» [4, с. 105].

Тому нагальним завданням сучасного людинознавства по зміцненню соціального здоров'я є формування у максимальної кількості людей відповідних «базових» моральних принципів, заснованих на пріоритетності загальнолюдських цінностей по відношенню до групових та індивідуальних. Такими бажаними і в соціальному, і в особистому житті якостями є чесність, любов до ближнього, милосердя, щирість, вміння співчувати, а також вміння цінувати Життя та розвивати такі духовні феномени як Віра, Совість, Істина, Добро, Краса тощо. До прикладу, ще за часів давнього халіфату моральна чистота та чесне правдиве життя вважалися головними атрибутами здорового способу життя. А найважливішим критерієм духовного здоров'я є відчуття психологічної рівноваги. Ці чинники забезпечують гуманне ставлення людей один до одного, задають морально-етичні норми, високі духовні орієнтири в спільноті «людей для людей», формують толерантність, закладають відповідальне ставлення до сім'ї і держави, збагачують національну свідомість, виховують політичну культуру тощо.

Таким чином, розвиток ідеології соціального здоров'я вимагає від кожної людини переосмислення своїх особистісних якостей: підтримувати ті, які сприяють цьому і відмовитися від тих, які гальмують цей інтеграційний процес. Тож, усвідомлення свободи волі чи право на свободу вибору, активність і відповідальність складають внутрішній резерв для вирішення проблеми соціального здоров'я, зовнішнім резервом є демократизація суспільства, що забезпечує людині право вільно визначати своє місце і роль у соціумі. Це змушує замислитись над сформованими пріоритетами і традиціями у сфері виховання та освіти, праці та відпочинку. Адже соціальне здоров'я при належній ефективній взаємодії людини із соціальним середовищем дає змогу створити достойні умови для зміцнення власного здоров'я та підстави сподіватись на формування здорової нації.

Список використаних джерел

1. Бобро А. А. Аналіз поняття «соціальне здоров'я студента». *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 1. С. 18-21.

2. Здоров'я. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Здоров%27я#cite_note-1 (дата звернення 15.03.2021).

3. Міхеєнко О. І. Валеологія : Основи індивідуального здоров'я людини. Київ : Університетська книга, 2009. 400 с.

4. Киселиця С. В., Шевченко В. О. Антропогенний вимір щастя у техногенному світі. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць* / гол. ред. В.М. Вашкевич. Київ : Видавництво «Гілея», 2018. Випуск 139. С.103-107. URL: http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=169 (дата звернення 12.03.2021).

Католик М. А., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.,** к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК СТАТУСНА ОЗНАКА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

На зломі XX-XXI сторіч (з моменту передачі інформації на значні відстані в найкоротші терміни) спостерігаємо надзвичайно потужну інтенсифікацію стосунків між людьми та організаціями за допомогою електронних пристроїв. Природою комунікації завжди цікавились багато знаних науковців. За цей час створено велику кількість моделей і схем комунікації, розроблених на основі досліджень З. Фрейда, К. Юнга, Е. Берна та ін. Особливості сучасних комунікативних процесів успішно досліджують Дж. Ньюмен, Л. Баркер, Дж. Хаймс, К. Мортерсон, Дж. Гербнер. З розвитком інформаційного суспільства комунікація поступово стає привілейованим предметом дослідження, насамперед, для представників технічних і математичних наук (Скот М. Катліб, Аллен Х. Центер). Серед вітчизняних науковців привертає увагу теоретична позиція В. Бебик, де комунікація тлумачиться як опосередкована та цілеспрямована взаємодія двох суб'єктів, яка може відбутися як в реальному, так і в віртуальному просторі і часі [2, с. 28-33].

Концепції інформаційного суспільства активно розробляли О. Белл, З. Бжезинський, О. Тоффлер, що корелює з теоретичними постулатами постіндустріального суспільства. В інформаційному суспільстві, наразі, процес комунікації розширився від двох суб'єктів до взаємодії окремих груп людей, інститутів та суспільства загалом. Розвиток Інтернету дав поштовх спілкуванню, не виходячи з дому: отримувати будь-яку інформацію, зберігати і передавати великі об'єми даних та їх оперативно обробляти. Завдяки цьому населенню доступний величезний обсяг послуг. З іншого боку, досить велика частина суспільства не включена в цей процес з різних причин, одна з яких – низька цифрова грамотність населення.

Інформаційне суспільство за короткий проміжок часу здійснило «цифровий комунікаційний стрибок», який для багатьох досі є викликом через відсутність цифрових компетентностей у більшості населення. Цифрова компетентність – це впевнене, критичне та творче користування засобами інформаційно-комунікаційних технологій для роботи, працевлаштування, навчання, дозвілля, включення та / або участі у суспільстві [1]. За даними Міністерства цифрової трансформації України в 2019 році, досить висока частка українців не володіють базовими цифровими навичками: 37,9% українців у віці 18-70 років мають цифрові навички на рівні нижче середнього, 15,1% взагалі не володіють ними. 53% населення України за методологією оцінки цифрових навичок, яка застосовується Європейською комісією, знаходяться нижче позначки «базовий рівень» [3].

Сучасний «цифровий комунікаційний стрибок» можна порівняти з виникненням і розвитком в стародавні часи цивілізації в Греції, хоча до того часу існували вже Єгипет та